

Landskap: Västerbotten Upptecknat av: J. E. Lövgren
 Härad: Degerfors tg Adress: _____
 Socken: Degerfors Berättat av: _____
 Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

Uppteckningen rör _____

Sägen om "vittra" i "Vitterborg" 1-6

S. 2

För många år sedan hade en gammal gubbe . X, som brukade roa barn och ungdom med att berätta sagor och historier om troll, spöken, vittra och dylikt. Själv sade han sig hava varit med om många underliga tilldragelser, mest medan han var en ung pojke, då han och hans kamrater ofta strövade omkring i skogen och träffade vitterfolket själft eller boskap.

En gång berättade han följande tilldragelser, som han hade varit med om, och som hade hänt på ungefär samma ställen:

En vår, när jag en dag var bort för att skjuta gädda, kom jag klockan 4-tiden på aftonen till Vittertjärn, för att om möjligt få skjuta någon vacker gädda där. Vädret var alldeles lugnt, och solen var just lagom högt på himmeln för att gäddor skulle gå i land. Just som jag hade kommit till Vittertjärnsböckens utlopp, fick jag se en väldigt stor gädda stå ett stycke från landet, med huvudet vänt utåt, ungefär sex tum under vattentytan. Jag närmade mig henne så mycket jag kunde, riktade bössan mot henne, siktade väl och klämde till. Nu inträffade icke som annars när man skjuter på vattnet, att bugglor slogo upp, utan vattnet var alldeles stilla. Gäddan stod orörlig på samma ställe som förr och tycktes ej fästa sig vid mitt mordförsök på henne. Något förvånade mig ändå: Gäddans rosiga färg hade förvandlats till vitt. I förargelse ladda jag bössan med dubbelt så mycket krut som förr, riktade den mot gäddan och avfyrade. Nu var gäddan blå. Ett skott till. Gäddan var röd. Jag trodde då, att själva hin-håle var framme och med den tron gick jag ifrån Vittertjärn utan att försöka fiska vidare för den gången.

Fram på sommaren samma år begav jag mig en eftermiddag till Vittertjärn, för att meta abborrar och mört och hoppades på ett rikt fiske, ty vädret var det bästa som kunde önska för fisket. Jag roddde ut på tjärn till ett bra metaställe och kastade ut kroken och med det samma hade jag flera bapp, men likväl ingen fisk. På de förra tio minuterna hade jag säkert förlorat hundra maskar ifrån kroken utan att ha fått en enda fisk. Jag förstod då att något dåligt skulle vara i vägen och beslöt mig därför att göra ett försök, att få se om jag eller vitttra skulle råda. Jag tog upp slidkniven och strök den tre varv kring vänstra foten och med den skar jag bort blåhägeln

på vänstra handens tumme och kastade den i vattnet, varpå jag kastade ut kroken igen. Nu dröjde det ej länge förrän jag hade så mycket fisk, som jag trodde mig kunna bära hem och rodde så i land, packade ned fisken i kântnen och rättade på mig för att gå. Emellertid kastade jag en blick över tjärn till andra stranden och fick där se en man, som var avtagen i mitten, men likväl gick och rörde sig som en levande varelse. Då gav jag mig hålen på, att jag skulle hälsa på honom, tog så båten och slängde i väg. I över tjärn. Han stod på samma ställe tills jag kom nästan intill honom, men då försvann han för ett ögonblick, men under det ögonblicket förflyttade han sig till den sidan, varifrån jag kom, fick jag snart se. Jag rodde då tillbaka över tjärn, i hopp att där hinna honom, men det gick på samma vis och 2 och 3 gånger till. Jag tröttnade emellertid och måste därför lämna den underliga skapelsen och bege mig iväg hem, vilket ej tycktes lyckas så bra för mig. När jag hade kommit ett stycke uppför Vittberget upphann jag en gammal man, som bar en mycket tyng börda och bad mig att jag skulle följa honom ett litet stycke efter en liten väg. Jag tog hans börda och gick med honom ett stycke på vägen, som ledde rakt emot en klippa, och stod just i begrepp att vända om, då jag, liksom uppvaknade ur en dröm, fann mig vara inne i en bergshåla hos en ganska stor familj. Gumman, som satt och stekte en stor röd gädda, mycket lik den jag hade skjutit på nere i Vittertjärn, bjöd mig vara välkommen till deras boning och visade sig synnerligen glad över min ditkomst. Gubben, som jag hade följt med, han visade sig däremot ej vidare glad. Han ropade till åt gumman, att hon skulle tillaga mat åt den nykomne främlingen och ej tala alltför mycket. Hon gjorde som gubben befälde, rustade till mat och bjöd mig att äta. Jag svarade

ingenting på hennes inbjudan och åt ej heller, fast maten syntes vara alldeles sådan som jag annars brukade äta. Nya försök gjordes oupphörligen av husbondefolket, att få mig till att äta, men jag brydde mig ej om deras böner och befallningar, och därför blev jag dem snart övermåttig. Jag stannade emellertid kvat, och på andra dagen sade gubben till mig, att jag skulle få några frågor att svara på, och under det vi efter varandra vandrade runt omkring golvet gav han mig åtskilliga frågor, som jag besvarade och till sist frågade han: "Vad är sju?" och därpå svarade jag: "Sju böner i fader vår, å dem ken jag, men inte du". Just som jag hade sagt detta glimrade det till för mina ögon, och när jag åter fick klar syn på föremålen, så fann jag mig stå på samma ställe som för två dagar sedan, då jag gick för att följa mannen, som nu hade haft mig bergtagen. Jag var således kommen ifrån bergshålan där jag nyss hade varit, ja gubben hade till och med skilts från mig. Jag såg tydligt, att vitttra ej tyckte om något heligt. Allt annat var nu som för två dagar sedan då jag lämnade detta ställe, men fiskkånten som jag då hade lämnat där, han var ingenstades att finna. Jag har och sedan dess sökt efter honom alltjämt när jag varit i tillfälle därtill, men icke funnit honom. Två vallpojkar hade en gång sett honom där, men när de kommo för att taga honom försvann han för dem.

Det hade gått fem år sedan jag var inne i bergshålan hos vittterfoket, under vilken tid jag aldrig hade hört eller sett en enda skynt av vitttra, då jag en dag fick besök av henne i Vittterberget. Jag var nämligen där för att bese ett tjärvedshugge och hade gått ett ganska långt stycke nedför berget på bakre sidan, då jag fick syn på henne på ett egendomligt vis. Jag gick mot en tjärstubble för att

ingenting på hennes inbjudan och åt ej heller, fast maten syntes vara alldeles sådan som jag annars brukade äta. Nya försök gjordes oupphörligen av husbondefolket, att få mig till att äta, men jag brydde mig ej om deras böner och befallningar, och därför blev jag dem snart överväktig. Jag stannade emellertid kvat, och på andra dagen sade gubben till mig, att jag skulle få några frågor att svara på, och under det vi efter varandra vandrade runt omkring golvet gav han mig åtskilliga frågor, som jag besvarade och till sist frågade han: "Vad är sju?" och därpå svarade jag: "Sju böner i fader vår, å dem ken jag, men inte du". Just som jag hade sagt detta glimrade det till för mina ögon, och när jag åter fick klar syn på föremålen, så fann jag mig stå på samma ställe som för två dagar sedan, då jag gick för att följa mannen, som nu hade haft mig bergtagen. Jag var således kommen ifrån bergshålan där jag nyss hade varit, ja gubben hade till och med skilts från mig. Jag såg tydligt, att vitttra ej tyckte om något heligt. Allt annat var nu som för två dagar sedan då jag lämnade detta ställe, men fiskkånten som jag då hade lämnat där, han var ingenstades att finna. Jag har och sedan dess sökt efter honom allttjämt när jag varit i tillfälle därtill, men icke funnit honom. Två vallpojkar hade en gång sett honom där, men när de kommo för att taga honom försvann han för dem.

Det hade gått fem år sedan jag var inne i bergshålan hos vittterfolket, under vilken tid jag aldrig hade hört eller sett en enda skymt av vitttra, då jag en dag fick besök av henne i Vittterberget. Jag var nämligen där för att bese ett tjärvedshugge och hade gått ett ganska långt stycke nedför berget på bakre sidan, då jag fick syn på henne på ett egendomligt vis. Jag gick mot en tjärstubble för att

undersöka om han dugde till något och med detsamma som jag lyfte yxan för att hugga i stubben, fick jag se en människa sitta bredvid den. Jag gjorde ett krafttag för att hejda yxan, med detsamma som jag blev så rädd, att jag nästan svimmade. Jag frågade honom, vem han var och vad han hade där att göra och befallde honom gå därifrån, ifall att han ville behålla livet, men därpå svarade han: "Här är jag hemma, men inte du och här går jag var jag vill, utan att tillfråga dig och du är det som får akta livet, men inte jag. Och vill du således leva, så gå härifrån och visa dig aldrig mera för mig. Jag har tålt dig länge nog och varit skonsam mot dig, men nu är mitt tålamod slut och nu borde jag straffa dig för alla de gånger du suttit här nere i tjärn och metat bort fisk för mig, och ävenså borde du hava straff för att du en jagade mig fram och tillbaka över tjärn. Det har sett ut som om du skulle vara råddande här, men jag skall visa dig, att det är jag". Medan han höll denna straffpredikan, stod jag tyst och stilla och funderade på hur jag skulle göra, om jag skulle försvara mig, eller om jag skulle gå ifrån honom utan vidare. I början trodde jag mig vara fångad för alltid, men när jag tänkte på huru lätt jag befriade mig den förra gången, så fick jag mod att försvara mig mot honom, och därpå fortsatte jag: "Nu tyckes du vara mycket och nog har du tänkt skrämma bort mig, men då må du veta, att du har ingen makt över mig. Du kan varken befälla mig till det ena eller det andra. Jag fiskar var helst jag vill för dig och jag jagar efter dig så mycket jag vill. Och ännu en gång säger jag dig till, att avlägsna dig härifrån, ty här skall jag arbeta hela den kommande vintern och, om du ej då har flyttat härifrån, kommer det att bli svårt för dig, ty hemma där har jag

vad som blir dig övermäktigt". När jag talade om något som skulle bli honom övermäktigt, blev han blå i synen och sade ej ett ord på en lång stund. Till slut ville han att vi skulle överenskomma om fred och vänskap, så att var och en skulle få gå ostörd därefter, men jag lät ej beveka mig med milda ord, utan svarade honom barskt, att han hade hört domen och därvid fanns ingen nåd. När han hade hört detta bleknade han ånyo och satte av i vitt språng nedför berget. Jag arbetade sedan hela vintern i Vitterberget, utan att höra eller se en enda skynt av vitttra. När gubben hade berättat dessa händelser, som han påstod vara fullt sanna, sade han att när han hade kommit ut ifrån bergshålan där han hade varit vittertagen, så gav han Vitterberget namnet "Vitterborg", och det namnet har det ännu i dag.

Degerfors den 23 april 1908.

J. E. Lövgren.

Amule, Degerfors

Varia, vinden blanka här